

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 85

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr. 1

Herad: Beiarn

Emne: Tradisjoner, Tro og seg
ner omkring jeger og
jaktøyr

Bygdelag: Salten

Oppskr. av: Kristian Sandvik

Gard: Sandvik

(adresse): Ytre Beiarn

G.nr. 8 Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Det blev fortalt om de uskrevne jaktlover f.eks. ikke å drepe mer enn man hadde bruk for, ikke skyte på sovende eller hvilende dyr Kortsakt: Ikke drepe for å drepe når det var både unyttig å simpelthen skadelig
2. Noen fortellinger om straff har jeg igrunnen ikke hørt. Tiltrods at hver eneste forsøkte å være selv hjulpen var man svert avhengdig av hverandres hjelp derfor var det om å gjøre å være godt forlikte.
3. Søndagsjakt var ialmindelighet hverken tillatt eller vanlig. Man hadde mye mer respekt for søndagen i eldre tid enn nu hvor alt som heter sport m.v. all tid drives om søndagen å nedbryter all eldre tenking om søndagen.
4. Skadeskutte dyr skulde avlives straks hvis det på noen måte var mulig.
5. Forsiktig behandling alt som hørte jakten til så det ikke kunde sies å være uforsiktighet eller uforstand som var skyld i ulykken.
6. Det merkelige er at å møte en svart katt oftest var et dårlig merke likeså om man gled eller raut set borti ting som man i almindelighet ikke var vant med å eller var ualmindelig ivrig for å komme ivei. Slike ting var ofte ikke bra å varslet som regel ulykke.
7. Skytteren hadde rett til de bedste deler av dyret å han fikk dem også. I de dager hadde man så sterke meninger om den naturlige retten som var alle gitt at det var sjelden at det forekom krangel om slikt. Hvilke deler av dyret skal jeg ha usakt fordi jeg ikke er sikker på det.
8. Det vet jeg ikke om hvilke deler som var uspiselig.
9. Det vet jeg heller ikke om.
10. Det har jeg ikke hørt om.
11. Hvad de egentlig brukte avskårne bjørnelapper til har jeg ikke hørt noe om.
12. Ulvetender som bjørnetender var vel mest brukt som malspiker. ved spleisning av snøre eller taug..
13. At bjørnen var godslig å kunne hjelpe er de fleste enig om. Måten kunde være mange derav det vanlige uttrykk: Bjørnen har 10 manns styrke å 12 manns vet. Når den er i godlyne gjør den omtrent intet galt. Børn kan treffe den men den gjør dem ingen

Annet blad av emnr 85.Tradisjoner Til.spø13.

- 13.ting .Å det samme hender om voksne treffer den . Ser ut som om den mener at der er plads for dem begge noe som mennesket desverre sjelden tør mene fordi det i virkeligheten var menneskets synd som var skyld i at jorden blev forbandet.
- 14.Ild ,larm,huiing,skrål m.v. var ve de vanlige måtter man søkte å verge seg mot udyr.Når et eller flere udyr hadde nærmet seg en buskap var jo hen sikten klar.Udyrene vilde drepe å måtte enten drepe eller jages vek på en eller annen måte.Slik var forholdet.Folk var vant å fortrolig med det å så ingen reagerte mer enn de tålte for nerverne var iorden.
- 15.Å ta noe inn til vern mot udyr f.eks. enebær eller andre vernende planter eller ved å smøre seg med brystmelk fik jeg ikke såmye forklaring på at jeg kan gjengi det.Alle vet at av mennesker og av alle dyr lukter det hvert individ har sin lukt å at der finnes lukt som skremmer de forskjellige dyr eller gjør dem rasende.Å spise enebær var jo helt iorden den renses men om den verner tør jeg ikke si.Brystmelk deimot sa en at det ver net en annen at den trakk udyrene til seg hvad som er rett vet jeg ikke.En ting er jeg helt sikker på at tretjære var ualmindelig beskyttende i de allerfleste tilfeller især hvis man ha tjære i en blikboks å stakk en ildvarm spiker eller jern stykke ned i utviklet det seg en sterk hvit røk som nesten kvalte alle slags smittestoffe å nok var et framifrå middel mot udyr m.v.Av alle medikamenter antar jeg at dyvelstrek luktet mest å var nok brukt.
- 16.Ja det var ikke bare tru men virkelig at der eksisterte noe de kaldte for klomsing.En helt sanferdig historie fra hjemstedet. Søster til min bedstefar hette Johanna ave et stort å fermt kvindfolk å var å gjette opp på lien i Sandvik.Hadde alltid hunden med for å varsle om udyr.Mens hun gikk kom hun bent på en bjørn men hunden var ikke lyd i Hun forstod straks hvad det var som var sked Hunden var klomset av bjørnen som først hadde sett den.Hun sparket til hunden så den knaldret å der med var klomsen brutt.Hunden satte etter bjørnen som er svært redd for bakparten Men Johanna var ikke snauere ,hun sprang etter å dasket handtein rokken i ragget på bjørnen.Det høres rart men redere var de ikke for bjørnen.Man sier hvis gjæteren eller hunden hadde sett bjørnen først så hadde di klomset den.Nu var det omvendt å bjørnen klomset hunden.Det saes videre at det er en tid på dagen at ikke vargen kan skade bufeet fordi den bare går å gaper får ikke munden igjen.Sau eller lam som den holder på å skal drepe er bare våte i ullen av spytt å slim av ulvens gap. Så der var nok mye merkelig som hendte å som ingen tvilte på var helt sandt.Så jeg vet ikke om man har rett til å betrakte det som segner eller tøv. som nutidens mennesker ofte gjør.

- Tredjeblad av emne 85.Tradisjoner.Till.sp.17
- 17.Har ikke hørt om dette eller sett slikt.
 - 18.Heller ikke om medisin av orm har jeg hørt noe om
 - 19.Man sa at ulven hverken torde smyge under eller hoppe over taug.Tauget var vel laget som vanlig man tvinnet tråd eller snøre så man fikk det så pas tykt at det holdt.Festet det til nedsatte på ler eller trær i passende høide fra marken.
 - 20.I julen kunde man å alltid gjorde forskjellige ting som skulde verge buskapen for alt mulig. Mye av dette er glemt men endel er oppskrevet å skal gjenta endel:Man hugde kors over fjøsdøra å gjerne over alle dørstokka i fjøset,Lyste med åpen varme overalt i båsene helst men en itendt never.Noen begyndte allerede om jonsoknatta med alle forsiktighets midler.Åi bør desuten huske at det slett ikke bare var for udyrplagen men også for huldra å andre underjordiske de skulde sikre seg.
 - 21.Febønner husker jeg desverre ingen men der var mange.
 - 22.Med svarebøkerne kunde mange især lapperne stoppe alt.Dog var det mange som ikke vovet å lære dette fordi man både kom i forbindelse med den onde selv å lik.Historiene om slikt er så mange å ofte så underlige at det nesten ikke kan beskrives.Det saes jo også at endel prester hadde vært på Wittenbergskolen å lært alt dette å kunde der for stoppe altsammen.Det saes jo også at sjette å syvende mosebok var skrevet for å gjøre godt men fordi de blev misbrukt til å gjøre ondt blev de tatt ut av bibelen.
 - 23.De samme som nevnt ovenfor.Der fantes overhove det intet ondt de ikke kunde gjøre.
 - 24.Det var vel de fleste som kunde klomse å også kunde klomsingsordene som i Beiarn var:"Sett du å dar din lask,kubbåt attotel å knask Tvi." å måtte sies inne i munnen ikke lyd av gjeteren.Dette er jo forklart slik at ordene skulde være aldeles unødvendig .Så man bjørnen først var han jo klomst uten noen ord.
 - 25.Desverre var det også dem som kunde ødelegge børsa slik at den ikke traff eller ikke drap.Begge deler var jo trolldom.Var børsa ødelagt måtte man til en større trollmann for å få den god igjen så det hele var igrunnen trolldom å det var mest lapperne som drev med slikt.
 - 26.Det er spørsmål om ikke en selv kunde ødelegge børsa ved å skyte dyr som ikke skulde skytes eller en annen ugjerning med børsa.
 - 27.Man måtte helst til en trollmann for å få den god.
 - 28.Man laget aldeles sikre kuler av sølv eller blanding av sølv.Man støpte selv alle kuler almindelig av bly men skulde en trollbjørn skytes måtte man støpe av sølv.
 - 29.Den siste bjørn som blev skutt her var på Nordland Utenfor Nordlandselven var en bratt li nærmest ur bevokset med ener å krattskog av bjerk.En dag så en bjørnen her .Ole Moritsen hadde selv bjørnebørse fikk låne Kristians å ga seg ivei.Samtidig eller litt før gik Isak utover skulde gå på ytre side av bjørnen å forsøke å få den til å gå innover hvor det var mere åpent land.Ole med sine to børser lurte seg mot bjørnen.

Fjerdeblad av emnr 85.Tradisjoner.Till.sp.29

- 29.Da han ikke kunde komme nærmere var han på passende skuddhold å klemte til.Bjørnen blev truffet å kom rullende ned den bratte li å var død. Den blev så kjørt midt i den gamle Nordlandsgården å flådd der. Kjøttet blev delt å huden vistnok bortgitt.En bjørnetann fikk min far å jeg har denn ennu bruktes til malspiker når hare taug skulde spleises.
- 30.Rovdyrplagen under den annen verdenskrig var vanskelig idet jerven for første gang besøkte Beiarn å drepte vel 500 sauer å lamm.Jerven kom med reinen som her var overalt.Idag er innsiget omtrent det samme men nu er der folk som skyter mange om vinteren i sporsne.